

בענין העוסק במצוה פטור מן המצוה - שיעור 583**I. כללי הענין**

- (א) **שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה** (סוכה כ"ה). דעת רש"י אף בשעת חנייתן דהולכי דרכים לשם מצוה פטורים אמנם דעת התוספות והרא"ש ורבינו ירוחם שכל שיכולים לקיים שניהם חייבים ורק אם יחזרו אחר סוכה יתבטלו ממצותן פטורים אמנם דעת הר"ן ואו"ז ומאירי כרש"י וטעמם שכל שעוסק במלאכתו של מקום לא חייבתו תורה לטרוח ולקיים מצוה אחרת אף אם מוכנת לפנייהם סוכה מזומנת בלא טרוח כלל פטור (מ"ב תר"מ - ל"ו) ודעת הריטב"א (פ"ג) דגם יש איסור לעזוב מצוה ראשונה ואפשר לומר דדעת התוספות מטעם דחוייה ודעת הר"ן ורש"י וסעייתם משום דהותרא ולהריטב"א דדין הותרא חל על החפצא של הסוכה ולכן אין כאן איסור בדבר אמנם דעת הר"ן דהותרא חל על הגברא ולא על הסוכה ולכן אינו מקיים המצוה אבל אין כאן איסור דיש כאן חפצת סוכה ואולי יש מצוה קיומית עיין בשער הציון (תע"ה - ל"ט) בענין שמירת המת בליל פסח
- (ב) **הלכה למעשה עיין במג"א** (תר"מ - י"ד) והשו"ע הרב (ל"ט) והמ"ב (ל"ה) שפסקו כהר"ן אמנם דעת האליהו רבה כדעת התוספות וסעייתו (מ"ב ע - י"ח) ועיין ברמ"א (ל"ח - ט) ובכה"ל (ד"ה חס לדין לטרוח) שמתרץ דבריו כהר"ן

II. השאלות

- (א) **אם הדרשה נדחה משום סעודה שלישית** - עיין בשו"ע הרב (תלמוד תורה ז - ד) שהביא דעת הרא"ש דת"ת דרבים דוחה סעודת שלישית ודעת הא"ר דאין ת"ת דרבים דוחה שום מצוה שא"א לעשותו ע"י אחרים ואפילו היא מצוה קלה של דבריהם אלא אם הוא תוכחה מאדם גדול וע"ע באג"מ (ג - פ"ט) דלענין קדושה קדיש וברכו מפסקין
- (ב) **עוסק במצוה דרבנן** כמו סעודת ברית מילה אינו פטור מן הסוכה ורק מצוה דאורייתא פטור (גר"א תר"מ - ו) אמנם הערוך לנר הוכיח מקבלת פני רבו שאינה אלא מדרבנן ופוטרת וכ"כ הקובץ שיעורים (ז - ל"ז) דהעיקר שלא יהיה "דבלכתך" דרשות וכ"כ המ"ב (ל"ח - כ"ט) ועיין בבה"ל (תר"מ - ו) דסעודת אירוסין ופדיון הבן ובר מצוה בעי סוכה
- III. עוסק במצוה דתלמוד תורה** אם פטור ממצות אחרות דהמעשה עיקר עיין ברש"י (כ"ה): דההולך לתלמוד תורה פטור אע"פ שעוסק בתורה עצמו חייב בכל המצות (מועד קטן ט. מאירי שנת ט) ויש סוברים שכל זמן שלא גמרו לימודם פטורים מכל המצות וכ"כ השו"ע הרב (ת"ת ג - ח נקו"ה) דידיעות התורה עדיפא ואינה נדחית אף מפני מצוה עוברת כמו פריה ורביה
- IV. העוסק בתורה אם יפסיק לעניות אמן** תלוי בסעיף הקודם עיין בכף החיים (קכ"ד - כ"ה) שהביא מחלוקת בדבר כ"כ האשי ישראל (כ"ד ח"ט ז) וע"ע בשערים מצויינים בהלכה (כ - ה) דאין צריך לענות לקדושה בתוך דברי תורה ועיין באג"מ (ג - פ"ט) דמפסיק אבל אינו מפסיק ל"ג מדות בת"ת דרבים וצ"ע
- V. ת"ת דרבים** - נחשב אפילו כשכל יחיד לומד בפני עצמו הואיל דמבטל כל אחד ואחד (מג"א תרפ"ז - ג) ובהגהות רע"א (פ"ג) כתב דהלומד עם תנוקות הוי כת"ת דרבים
- VI. ת"ת דרבים צריך להפסיק לתפלה** (מ"ב פ"ט - ל"ה) אבל יותר טוב להתפלל ביחידות מלהתפלל במנין אם יש ביטול ת"ת עי"ז וע"ע בשו"ע הרב (פ"ט - ז) דאפילו אם יעבר זמן ק"ש ותפלה אינו מבטל ת"ת דרבים וע"ע בשו"ע הרב (ת"ת ז - ד) שכתב להיפך
- VII. לויית המת אין ת"ת נדחה לפניו** אלא אם אין לו מלווים לפי כבודו (שו"ע הרב ת"ת ז - ג) אף שיש כבוד גדול בריכו אנשים (קובץ שיעורים כתובות ח"ט מ"ח) דשייך ע"י אחרים
- VIII. למילה** שבקשו להיות סנדק כיון שיש אחרים יעסוק בתורה (מטה משה עיני מילה ז - ד)
- IX. לסעודת מצוה** - אם לומד אינה מנודה לשמים (תוס' פסחים קי"ד) והכל לפי הענין אמנם מצוה רבה לישב וללמוד
- X. מבטלין ת"ת להכנסת כלה** דעת הב"ח (ח"ע ס"ה) דאפילו אדם שתורתו אומנתו

ואפילו אם הוא גדול הדור ויש אומרים שדוקא אם יוכלו להתאסף ללמוד פעם שנית (גינת ורדים כלל ד - י"ג) ודעת החלקת מחוקק (ע"ט) שדוקא כשרואה שנכנסים לחופה וי"א שדוקא כשאין משתתפים כבר אנשים די הצורך וי"א דאינו חיוב אלא רשות ללכת (ספר הנשואין כהלכתם 3 - י"ג)

XI. ביטול ת"ת לפדיון הבן או למילה או לסעודת מצוה וביקור חולים אם שייך ע"י אחרים אין מבטלין והכל לפי הענין אבל בלאו הכי אין לך מצוה רבה מלישב וללמוד (מהרש"ג 3 - קכ"ה צתשנזה נפלאה) "אז מען זיצט און מען לערנט האט מען קיין מאהל נישט קיין חרטה"

XII. ביטול ת"ת לצרכי שבת עיין בשער הציון (ר"ג - ט) שאין מבטלין ת"ת אם יכולים להעשות ע"י אחרים כגון גמילת חסדים משא"כ בזה שהכבוד שבת מוטלת על גופו כמו תפילין ותפלה

XIII. עיקר התשובה היא בעסק התורה ולא בעשיית הצדקה וכל שכן ספק צדקה ואם אינו עוסק בתורה לא יועילו כל הצדקות (חת"ס עה"ת זצריס עמוד ק"ס)

XIV. להצלת נפשות לכאורה צריך לבטל ת"ת להצלת נפשות דכתיב וחי בהם אמנם עיין בפרישה (יו"ד רנ"א - י"ג) שדוקא כשאין כאן אחרים שיכולים להציל דכן איתא בגמרא (מגילה ט"ז): שגדול ת"ת מהצלת נפשות ששם אחרים יכולים להציל אמנם הב"ח מפרש הטעם דמצות ת"ת גדול יותר מהצלת נפשות ועיין בדרישה שכתב דפקוח נפש נדחה אם א"א לקיים שניהם וצע"ג על זה

XV. מי שעוסק בתורה וטרוד בה ומתירא מלישא אשה שיבטל מן לימוד התורה הרי זה מותר להתאחר כבן עזאי (יצמות ס"ג): שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכל שכן בתלמוד תורה (רמב"ם אישות ט"ו - 3 ושו"ע לה"ע א - ד)

XVI. השו"ע (יו"ד רמ"ו - י"ח) כתב דאם אי אפשר לעשותו ע"י אחרים ויחזור אח"כ ללמוד נדחה ת"ת לפני המצוה וכ"כ המאירי (מ"ק ט): דהמעשה העיקר אמנם אם הביטול תורה יהיה קבוע העיקר הוא ידיעת התורה (שו"ע הרב ת"ת ג - א זקונטרס אחרון) ויש מחלוקת אם ת"ת דרבים נדחה לפני המצוה ע"ש

XVII. צריך לעיין איך יכול להפסיק בתוך קריאת שמע לקדושה - לדעת התוספות יכול לקיים שניהם ולהריטב"א לא הובא להלכה ולדעת הר"ן אליבא דהפמ"ג (מ"ז ע"א - ה) שהובא במ"ב (ט - י"ח) יש מצוה קיומית וכן כתב השער הציון (תע"ה - ל"ט) דשומר המת אין צריך להפסיק לאכול מצה בליל פסח מ"מ אם אכל יצא אבל מ"מ צ"ע אם יכול לברך

XVIII. מבטל לימודו אם אין אחרים שיעסקו בצרכי ציבור ורק מי שתלמודו ערוך בידו וגמר תלמודו (חיי משה כ"ג)

XIX. כשלומד בביתו עם חבירו אין לו לומר לבריאות (שו"ע הרב ת"ת פ"ד - י"א וכבוד התורה ל"ג)

XX. בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום טוב ויפה שלא להפסיק כלל (מ"ב רפ"ה - ו ושער הציון י"ב) וע"ע בערוך השלחן (ז) דאין איסור בדבר

XXI. אין חיוב לענות לטלפון באמצע הלימוד דאולי אין צריכים לו דוקא

XXII. כשלומד בחבורה לא יברך בקול רם שלא יפסיקו בלימודם לענית אמן ואם כולם מחוייבים מברך בקול רם (כבוד התורה ל"ט)

XXIII. אם המצוה העוברת יכולה להעשות ע"י אחרים שאף הם לומדים באותה עת מ"מ יניח להם לעשותה (שבט הקהתי א - רס"ח)

XXIV. יזהר שלא יתנמנם בלימודו - עיין ברבינו יונה לאבות (ג - ז) דיש לאסור מדין זילזול בכתרו של המלך או משום ביטול תורה (רבינו חננאל יומא י"ט): אבל אם הוא אונס פטור וכ"כ השו"ע (יו"ד רמ"ו - ט"ז) דאסור לישון בבית הכנסת ובבית המדרש

XXV. אם מותר תרגיל דליקה (fire drill) בלימודי קודש ואבאר

נפס לעלוני נשמות אבי אורי ר' אלעזר ליפא בר' יעקב ארזכי ע"ה אלא אורתי באש רחל בר' גרשון חנוך העניך הכפן ע"ה